

Rola profesjolektu pielęgniarского w komunikacji zawodowej

Alicja Dzieciol

Uniwersytet Warszawski
ab.dzieciol@uw.edu.pl

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest ukazanie różnych funkcji profesjolektu pielęgniarского. Materiał będący podstawą badań pozyskałam z ankiet i licznych rozmów, które pozwoliły zbadać świadomość językową pielęgniarek i pielęgniarzy pracujących w wybranych szpitalach w województwie mazowieckim (Warszawie, Mińsku Mazowieckim, Wołominie, Siedlcach, Płocku). Analiza formalna profesjolektu wykazała, że polska leksyka zawodowa pielęgniarek i pielęgniarzy powstaje na drodze dwóch typów derywacji: semantycznej (metafora i metonimia), np. świnią 'przenośne urządzenie do dezynfekcji pomieszczeń metodą zamglawiania', motylek 'rodzaj kaniuli dożylniej', i morfologicznej (derywacja afiksalna, derywacja wsteczna), np. wanko 'wankomycyna', zarurować pacjenta 'zaintubować pacjenta'.

Na podstawie profesjolektalnego zasobu leksykalnego można wywnioskować, że dla badanej grupy zawodowej najistotniejsze są czynności stricte związane z przebiegiem leczenia chorób pacjentów oraz sama specyfika poszczególnych oddziałów szpitalnych, wyposażonych w charakterystyczny sprzęt medyczny (np. pralka 'urządzenie do wykonywania dializy', list przewozowy 'zlecenie na dodatkowe badania', bocian 'nożyczki do szwów', odkurzacz 'próżnociąg położniczy').

Profesjolektyzmy pozwalają na skuteczną i ekonomiczną komunikację. Pielęgniarki i pielęgniarze korzystają z nich po to, aby oszczędzać czas na porozumiewanie się z kolegami w pracy, np. hepa 'heparyna', tromba 'trombafereza', SN (Single-Needle) 'dializa w trybie jednoigłowym'. Słownictwo zawodowe rozpatrywanej grupy pełni także funkcję ekspresywną, co jest szczególnie istotne w zawodach medycznych obciążonych kontaktem ze śmiercią, w sytuacjach zagrożenia życia (np. leżak 'pacjent leżący', idzie na części 'zmarły poddany procedurom transplantacyjnym', spadochroniarz 'chory przyjęty w trybie pilnym'). Słownictwo środowiskowe używane jest najczęściej podczas rozmów nieformalnych oraz w trakcie czynności zawodowych.

Słowa kluczowe profesjolekt, komunikacja zawodowa, leksyka, pielęgniarstwo

Abstract

The Role of Nurses' Jargon in Professional Communication

The aim of the article is to present the various functions of the jargon of nurses. The material being the basis for the research was obtained from surveys and numerous interviews, which allowed me to examine the language awareness of nurses working in selected hospitals in the Mazowieckie voivodship (Warsaw, Mińsk Mazowiecki, Wołomin, Siedlce, Płock). The formal analysis of the jargon has shown that the vocational lexis of Polish nurses is formed by means of two types of derivation: semantic (metaphor and metonymy), e.g. pig (świnia) 'portable device for disinfecting rooms using the fogging method', small butterfly (motylek) 'type of intravenous cannula', and morphological (affix derivative, retrograde derivative), e.g. wanko 'vancomycin'; zarurować pacjenta 'intubate the patient'.

On the basis of the professional lexical resource, it can be concluded that the most important for the studied professional group are activities strictly related to the course of treatment of patients 'diseases, and the very specificity of individual hospital wards, equipped with characteristic medical equipment, e.g. washing machine (pralka) 'dialysis machine', bill of lading (list przewozowy) 'order for additional examinations', bocian (stork) 'suture scissors', odkurzacz (vacuum cleaner) 'obstetric vacuum'.

Professional jargons allow for effective and efficient communication. Nurses use them to save time when communicating with colleagues at work, e.g. hepa 'heparin', tromba 'thrombapheresis', SN (Single-Needle) 'single needle dialysis'. The professional vocabulary of the group in question also plays an expressive role, which is particularly important in medical professions associated with contact with death, in life-threatening situations, e.g. deckchair 'lying patient', going for parts 'the deceased subjected to transplantation procedures', paratrooper 'patient admitted under the urgent procedure'. Environmental vocabulary is most often used during informal conversations with colleagues and during professional activities.

Keywords: jargon, professional communication, lexis, nursing

1. Wstęp

Przedmiotem artykułu jest rola jednej ze środowiskowych odmian polszczyzny – języka pielęgniarek i pielęgniarzy z województwa mazowieckiego w ich komunikacji zawodowej.

Szybki rozwój medycyny i nauk pokrewnych doprowadził do ukształtowania się bardzo wyspecjalizowanego języka medycznego. Powstały bardziej hermetyczne grupy posługujące się słownictwem, które w poszczególnych dziedzinach medycyny miało jednakowe znaczenie, ale różną formę. Na skutek pojawienia się nowych wyrażen synonimicznych nawet określenia dotyczące wiedzy ogólnomedycznej sprawiały problem, co mogło mieć też wpływ na kształtowanie się profesjolektu pielęgniarskiego.

Z punktu widzenia zagadnienia podjętego w artykule istotny jest dla mnie aspekt funkcjonalny języka, a zatem odpowiedź na pytanie, co daje on użytkownikom, jakie potrzeby zagospodarowuje, szczególnie w zawodach medycznych, w których pracownicy są 3obciążeni

psychicznie¹.

Pracownicy ochrony zdrowia, zwłaszcza pielęgniarki i pielęgniarze, często posługują się osobliwym słownictwem, czego skutkiem jest częstsza izolacja środowiska pielęgniarskiego od innych (niemedycznych) grup zawodowych. Badania dowodzą, że nieodzowny element profesjolektu pielęgniarskiego stanowią metafory, neosemantyzmy, zapożyczenia czy skrótowce, których tworzenie i stosowanie zaspokaja bardzo różne potrzeby użytkowników języka. Warunkiem efektywnego stosowania leksyki zawodowej w komunikacji zawodowej jest wspólnota doświadczeń jej użytkowników.

2. Pojęcie profesjolektu

Badania nad słownictwem profesjolektalnym mają w językoznawstwie polonistycznym dość długą tradycję, nadal jednak pozostawiają wiele białych plam i pewien niedosyt metodologiczny. W tygłu nomenklaturowym, jaki w tym zakresie powstał w polskim językoznawstwie, podejście socjolingwistyczne reprezentuje Aleksander Wilkoń, który postrzega akty mowy jako realizacje „cech właściwych jakiejś grupie społecznej, stanowiącej nie luźne, przypadkowe zbiorowisko ludzkie, ale grupę związaną określonymi więzami” (Wilkoń 1987: 102).

W języku ogólnym badacz wyodrębnił pięć wariantów:

- 1) odmiany regionalne,
- 2) odmiany socjalne (*socjolekty*),
- 3) odmiany biologiczne (*biolekty*),
- 4) odmiany zawodowe (*profesjolekty*),
- 5) odmiany psychosomatyczne (*psycholekty*) (Wilkoń 1987: 87).

W ujęciu Wilkonia *profesjolekty* należy rozumieć jako: „odmiany o względnie czystej funkcji zawodowej, wedle listy zawodów w Polsce uprawnionych, por. język szewców, piekarzy, fryzjerów, lekarzy, mechaników samochodowych itd.” (Wilkoń 1987: 101). Odmiana ta realizuje się: „w fachowych rozmowach, dyskusjach, naradach, w procesie wytwarzania, a więc w konkretnych sytuacjach i aktach mowy” (Wilkoń 1987: 102). Za cechą dystynktywną

¹ Por. G. Dębska, M. Pasek, E. Wilczek-Rużycka, Obciążenia psychiczne i wypalenie zawodowe u pielęgniarek pracujących w różnych specjalnościach zawodowych, „Hygeia Public Health” 2014, 49(1), s. 113-119 <http://www.h-ph.pl/pdf/hyg-2014/hyg-2014-1-113.pdf> (dostęp: 28.04.2022 r.).

profesjolektów badacz uznaje słownictwo specjalne, w tym terminy i nazwy własne.

Tomasz Piekot jest zdania, że, aby odpowiednio zaklasyfikować daną odmianę środowiskową polszczyzny, należy uwzględnić między innymi „kryterium komunikacyjnego zasięgu socjolektów”, czyli: „stopnia, w jakim dany socjolekt jest zrozumiały i dostępny” (Piekot 2008: 36). Według badacza podział dokonany na tej podstawie umożliwia wyodrębnienie socjolektów o szerokim i wąskim zasięgu komunikacyjnym. Język zawodowy badacz sytuuje w grupie socjolektów o wąskim zasięgu komunikacyjnym, które są „z jakichś względów niezrozumiałe dla reszty społeczeństwa, są wewnętrznie bardziej zróżnicowane” (Piekot 2008: 36). Piekot określa profesjolekty jako odmiany, których „wąski zasięg komunikacyjny jest wynikiem specjalizacji grupowego życia (...), których niezrozumiałość nie wynika z intencji, lecz jest efektem werbalizacji, nieznaney przeciętnemu użytkownikowi, profesjonalnej sfery życia” (Piekot 2008: 26). Stanisław Grabias zauważa, że postrzeganie języka jako narzędzia komunikacji wiąże się z tym, że:

Za pomocą języka przekazujemy informacje o rzeczywistości istniejącej poza nami (wypowiedź pełni wówczas funkcję reprezentatywną) oraz informacje o naszych własnych przeżyciach: uczuciach (ekspresywna funkcja wypowiedzi) i chceniach (funkcja impresywna, funkcja działania) (Grabias, 1997:117).

Renata Grzegorzyczkowa wymienia trzy główne komponenty, na podstawie których odczytujemy sens wypowiedzi, są to: 1) „znajomość kodu” (Grzegorzyczkowa 2011: 177), 2) „wiedza mówiących o świecie” (Grzegorzyczkowa 2011: 178), 3) twórcze wnioskowanie (inferencja) ze strony odbiorców, którzy na podstawie danych (1) i (2) oraz pewnego sygnału ze strony nadawcy wypracowują nowy (nieliteralny) sens wypowiedzi, zamierzony przez nadawcę” (Grzegorzyczkowa 2011: 184).

Ewa Kołodziejczyk w artykule *Metafory socjolektalne* zwraca z kolei uwagę na konieczność posiadania wspólnego „doświadczenia językowego” przez użytkowników środowiskowych odmian polszczyzny. To ono jest warunkiem porozumiewania: „To stwierdzenie można poszerzyć: bez wspólnych dla uczestników komunikacji konotacji wynikających ze wspólnoty doświadczeń, bez znajomości pól asocjacyjnych, w których wyraz może uczestniczyć, porozumiewanie się za pomocą metafory nie będzie w socjolekcie (zwłaszcza w żargonie) skuteczne” (Kołodziejczyk 2003: 152).

Aby móc nazwać badaną przeze mnie odmianę środowiskową profesjolektem, konieczne jest wskazanie następujących warunków: a) istnienie środowiska społecznego, którego członkowie pozostają w silnych relacjach zawodowych, b) względna stabilność grupy, c)

wyraźne poczucie odrębności wobec innych grup oraz d) ograniczenie kontaktów członków grupy do sytuacji zawodowych.

3. Charakterystyka materiału badawczego

Materiał będący podstawą badań pozyskałam z ankiet i rozmów, które przeprowadziłam z pielęgniarkami i pielęgniarzami pracującymi w 10 wybranych szpitalach w województwie mazowieckim.

Na etapie przygotowawczym wielokrotnie rozmawiałam z pielęgniarkami i pielęgniarzami z różnych ośrodków medycznych w województwie mazowieckim, aby wskazać wyjściowe jednostki słownictwa środowiskowego, które następnie wykorzystałam do stworzenia odpowiedniej ankiety badawczej. Starłam się ustalić także, czy w omawianym środowisku pielęgniarskim istnieje praktyka posługiwania się leksyką zawodową oraz czy jest ona wykorzystywana w relacji zawodowej jedynie z poziomu symetrycznego pielęgniarka – pielęgniarka.

W następnym etapie badań przedstawiłam respondentom ankietę. W badaniach wzięło udział 500 pielęgniarek i pielęgniarzy z 5 miast Polski (Warszawie, Mińsku Mazowieckim, Wołominie, Siedlcach, Płocku). Zebrany materiał jest obszerny – liczy ponad 700 jednostek językowych. 462 próby ankietowe zostały przeprowadzone wśród pielęgniarek, a 40 wśród pielęgniarzy, co wynika z bardzo dużego sfeminizowania tego zawodu².

Z przeprowadzonych badań wynika, że 97,1% respondentów posługuje się profesjolektem w relacji symetrycznej pielęgniarka — pielęgniarka podczas wykonywania pracy oraz uważa te warianty języka za stałą formę komunikacji. 52,3% ankietowanych posługuje się słownictwem środowiskowym w relacji pielęgniarka — lekarz, a 31,5% respondentów korzysta ze słownictwa środowiskowego w relacji pielęgniarka — personel pomocniczy.

Badania wykazały, że profesjolekt jest używany przez większość respondentów. Ponadto jego elementy stanowią zrozumiałą dla nich formę komunikacji.

² Według danych statystycznych Naczelnej Izby Pielęgniarek i Położnych z roku 2021, liczba zarejestrowanych w Polsce pielęgniarek i pielęgniarzy na rok 2021, tj. którzy uzyskali prawo wykonywania wynosi 299 604 kobiet i 8 228 mężczyzn [<https://nipip.pl/liczba-pielęgniarek-polożnych-zarejestrowanych-zatrudnionych/>, dostęp: 30.04.2022 r.].

4. Cechy semantyczne profesjolektyzmów

Wyodrębniłam następujące pola leksykalno-semantyczne³:

- 1) WYPOSAŻENIE ODDZIAŁU
 - a) NAZWY LEKÓW I SUBSTANCJI MEDYCZNYCH, np. *mleko* ‘żywienie do wkłucia centralnego’, *malibu* ‘Noxafil (lek)’;
 - b) SPRZĘT MEDYCZNY, NARZĘDZIA I ŚRODKI OPATRUNKOWE ORAZ HIGIENICZNE, np. *bocian* ‘nożyczki do zdjęcia szwów’, *groszek* ‘kulka z gazy’;
- 2) LECZENIE FARMAKOLOGICZNE, np. *płukanie* ‘wypłukanie worka spojówkowego 0,9% NaCl’, *dać rolkę* ‘podać pacjentowi Relanium’;
 - a) LECZENIE ZABIEGOWE, np. *strzelić pacjenta* ‘wykonać defibrylację podczas reanimacji’
- 3) PACJENT, np. *pacjent słodki* ‘pacjent z cukrzycą’, *migotka* ‘pacjentka z migotaniem przedsionków’;
- 4) DIAGNOSTYKA, np. *krzyżówka* ‘próba krzyżowa krwi’, *kolo* ‘kolonoskopia’;
- 5) PERSONEL MEDYCZNY, np. *Papa Smerf* ‘ordynator’, *ciocia* ‘pielęgniarka na pediatrii’;
- 6) ODDZIAŁY SZPITALNE, np. *oko* ‘okulistyka’, *nerka* ‘stacja dializ’.

W rozpatrywanym zbiorze profesjolektyzmów znamienne dla tej grupy zawodowej wydają się następujące pola: WYPOSAŻENIE ODDZIAŁU, LECZENIE oraz PACJENT. Ich obecność i reprezentatywność motywują realia szpitalne. W obrębie tych pól dalszy podział słownictwa opiera się na mechanizmach językowych, które to słownictwo motywują, tj. neosemantyzmy, neologizmy strukturalne, skrótowce i zapożyczenia.

Dla badanej grupy zawodowej najistotniejsze są czynności *stricte* związane z przebiegiem leczenia chorób pacjentów i ich charakterystyka oraz specyfika poszczególnych oddziałów szpitalnych, wyposażonych w charakterystyczny sprzęt medyczny (np. *pralka* ‘urządzenie do wykonywania dializy’, *list przewozowy* ‘zlecenie na dodatkowe badania’, *bocian* ‘nożyczki do szwów’, *odkurzacz* ‘próżnościąg położniczy’).

³ W niniejszym opracowaniu przyjęłam podział na pola semantyczne opierając się na klasyfikacji A. Suchodolskiej, Międzynarodowe słownictwo kardiologiczne i kardiochirurgiczne, Warszawa 2015, która została odpowiednio zmodyfikowana.

5. Funkcje profesjolektu pielęgniarskiego

Rozpatrując język zawodowy pielęgniarek i pielęgniarzy w aspekcie komunikacji międzyludzkiej, należy zaznaczyć, że na język ten składają się takie jego warianty, jak:

- a. oficjalny język medyczny w odmianie mówionej (język rozmowy pielęgniarki i pielęgniarza z innymi pracownikami ochrony zdrowia w oficjalnych sytuacjach, np. szkolenia, ustne raporty lekarsko-pielęgniarskie),
- b. język dokumentacji medycznej w odmianie pisanej (język komunikacji między pielęgniarką a pielęgniarką),
- c. język dokumentacji medycznej w odmianie pisanej (język komunikacji między pielęgniarką a lekarzem)
- d. profesjolekt pielęgniarski (w odmianie mówionej),
- e. profesjolekt ogólnomedyczny,
- f. „prosty” język rozmowy z pacjentem (w odmianie mówionej)⁴.

Rozmaitość sytuacji komunikacyjnych, w jakich funkcjonują pielęgniarki i pielęgniarze, determinuje fakt, że porozumiewanie się tej grupy zawodowej jest zróżnicowane i zależy od oficjalności sytuacji komunikacyjnej.

W zależności od danej sytuacji komunikacyjnej w szpitalu rozpatrywane słownictwo środowiskowe pełni różne funkcje: informacyjną, edukacyjną, identyfikacji osobistej, integracyjną, integracyjną w obrębie całego środowiska medycznego, oswajającą realia szpitalne, ekspresywną⁵.

5.1. Funkcja informacyjna

Z uwagi na powyższe, pierwszą funkcją, którą warto omówić, jest funkcja informacyjna. Dzięki leksemom, które ją pełnią pielęgniarki i pielęgniarze, posługujący się profesjolektem zdobywają wiedzę o najbliższym otoczeniu zawodowym. Dzięki tej wiedzy użytkownicy omawianego profesjolektu mogą stawiać diagnozy pielęgniarskie o charakterze interwencyjnym i podejmować działania w opiece nad pacjentami.

Funkcję tę pełnią przede wszystkim kolokacje czasownikowe odnoszące się do podobieństwa rezultatów wykonywanych czynności, takie jak: *odwirować pacjenta* ‘usunąć nadmiar wody z organizmu pacjenta podczas dializy’, *zakłuć pacjenta* ‘założyć kaniulę dożylną’, *zespolic chorego* ‘wytworzyć u chorego zespolenie tętniczo-żylne (przetoki A-V) w

⁴ Autorska propozycja klasyfikacji.

⁵ Klasyfikację funkcji komunikacji z własnymi modyfikacjami przyjmuję za: B. Dobek-Ostrowska, *Komunikowanie publiczne i polityczne*, Warszawa 2006, s. 68-69.

celu podłączenia do aparatu zabiegowego’. Typowe są także przykłady metonimii, takie jak: *pacjent po brzuchu* ‘pacjent po zabiegu na jamie brzusznej’, *pacjentka po piersi* ‘po zabiegu mastektomii’.

W grupie leksemów realizujących funkcję informacyjną warto wymienić również derywaty wsteczne, takie jak: *hepa* ‘heparyna (lek)’, *cipro* ‘Cipronex (lek)’, *prisma* ‘prismaflex (aparat do plazmaferezy)’, *fraxi* ‘Fraxiparyna (środek rozrzedzający krew)’, *wanko* ‘wankomycyna (lek)’. W grupie tej znajdują się także skrótownice, będące wynikiem tendencji do ekonomizacji języka, np. *DO* ‘dializa otrzewnowa’, *KKP* ‘koncentrat krwinek płytkowych’, *NZK* ‘nagłe zatrzymanie krążenia’, *CC* ‘cięcie cesarskie’, *HDF* ‘hemodiafiltracja’, *UF* ‘ultrafiltracja’. Są one bardzo ważne, gdyż dzięki nim w trakcie wykonywania profesjonalnych czynności pielęgniarki i pielęgniarze mogą szybko zasygnalizować treść komunikatu innemu pracownikowi medycznemu.

W materiale badawczym charakterystycznym dla funkcji informacyjnej odnaleźć można także przykłady polisemii. Celem wieloznaczności w rozpatrywanym profesjolekcie jest głównie pragmatyczna użyteczność. Struktury polisemiczne, podobnie jak wcześniejsze przykłady, najlepiej się sprawdzają w sytuacjach wymagających szybkiego zasygnalizowania problemu medycznego. Przykładem jest między innymi leksem *ostry* 1. ‘pacjent operowany w trybie nieplanowanym’, 2. ‘pacjent z ostrą niewydolnością danego narządu’. W pierwszej definicji ważne jest wskazanie na związek znaczenia leksemu *ostry* w kontekście dolegliwości zdrowotnej, czyli czegoś dotkliwego, incydentalnego, wymagającego szybkiej interwencji medycznej. W drugiej definicji ważny jest komponent znaczeniowy odnoszący się do wyrazu *ostry* jako czegoś impulsywnego, w takim rozumieniu zespołu chorobowego o gwałtownym przebiegu.

Innym przykładem polisemii jest leksem *nerka*, który w zależności od oddziału, na którym jest używany, może się odnosić do: 1. ‘stacji dializ’, 2. ‘aparatu służącego do wykonywania zabiegu dializy’ 3. ‘pacjenta z przeszczepioną nerką’, 4. ‘pielęgniarki nefrologicznej’, 5. ‘miski nerkowatej (miska na odpady medyczne)’. W języku ogólnym jest to jeden z dwóch narządów położonych po obu stronach części lędźwiowej i po obu stronach kręgosłupa, służący do oczyszczania krwi z produktów przemiany materii, a także odciągania nadmiaru wody z organizmu i produkcji moczu. W profesjolekcie pielęgniarskim wyraz *nerka* ma więc pięć znaczeń.

5.2. Funkcja edukacyjna

Powiązana z funkcją informacyjną jest funkcja edukacyjna, poprzez którą pielęgniarki i

pielęgniarze uzyskują wiedzę niezbędną w pracy z pacjentem, zarówno w aspekcie poznawczym, analityczno-syntetycznym, jak i praktycznym, przygotowującym je do precyzyjnych działań realizowanych w praktyce ogólnopielęgniarskiej.

Funkcję tę pełnią m.in. derywaty frazeologiczne o charakterze nominalnym, takie jak: *dzień chronika* ‘dzień, w którym pacjent ma wykonywane badania raz w miesiącu’, *objętość ogonków* ‘objętość wypełnienia końcówek cewnika dializacyjnego’, *ziola leśne* ‘znieczulenie poprzez analgesodację’ oraz przykłady metafor, takie jak: *ciężarówka* ‘ciężarna pacjentka’ czy *dyskoteka* ‘pacjent z dyskopatią’.

5.3. Funkcja identyfikacji osobistej

Kolejną funkcją pozwalającą na wzmocnienie wartości przekazywanych w procesie komunikacji jest funkcja identyfikacji osobistej. Dzięki temu procesowi użytkownik profesjolektu pielęgniarskiego utożsamia się z innymi osobami ze swojego środowiska zawodowego. Dla tej funkcji charakterystyczne są różne przykłady metafor, odnoszących się do pracowników szpitala, np.: *pracznica* ‘pielęgniarka nefrologiczna’, *rzeźbiarze* ‘chirurdzy’, *ciocia* ‘pielęgniarka pediatryczna’, *duciciel* ‘anestezjolog’, *hydraulik* ‘urolog’, *bakteria* ‘pielęgniarka epidemiologiczna’ czy *Papa Smerf* ‘ordynator’. Przytoczone leksemy pełnią w większości również funkcję ludyczną – stanowią dowód na to, że rozpatrywane słownictwo ma też bawić. Jest to o tyle interesujące, że ludyczność jako taką przypisuje się przede wszystkim językom środowiskowym, a nie profesjonalnym. Specyfika pracy pielęgniarek sprawia jednak, że użytkownicy omawianej odmiany potrzebują takich zachowań językowych, które pozwolą im zdystansować się do trudnej rzeczywistości, w której muszą funkcjonować.

5.4. Funkcja integracyjna

Kolejną funkcją, którą realizuje profesjolekt pielęgniarski, jest funkcja integracyjna. Nawiązuje ona do powstania więzi pomiędzy użytkownikami omawianej wspólnoty zawodowej oraz kształtowania się odrębności od innych grup zawodowych, a także, co najważniejsze, wpływa na kreowanie obrazu świata w świadomości zespołu pielęgniarskiego. Funkcję tę realizują przede wszystkim derywaty frazeologiczne, takie jak: *iść w majtki* ‘wykonać toaletę i zmienić pampersa pacjentowi’, *zrobić wampirka* ‘pobrać krew’, *ciąć na jodynę* ‘zrobić cięcie cesarskie w trybie natychmiastowym’. Na podstawie tej funkcji warto zauważyć, że relacja pomiędzy członkami społeczności oraz jej profesjolektem jest zwrotna, grupa tworzy profesjolekt, a profesjolekt tworzy grupę.

5.4.1. Funkcja integracyjna w obrębie całego środowiska medycznego

Zróznicowanie leksyki zawodowej w badanym środowisku pielęgniarskim dodatkowo pogłębia warstwa słownictwa zapożyczonego z innych specjalności medycznych.

Wspólna leksyka zawodowa wynika tutaj z takich przyczyn jak: praca pielęgniarek i pielęgniarzy na różnych oddziałach szpitalnych, posiadanie kilku specjalizacji z dziedzin pielęgniarstwa (np. pielęgniarstwa internistycznego, pielęgniarstwa anestezjologicznego, pielęgniarstwa chirurgicznego, pielęgniarstwa laryngologicznego), rozwoju kontaktów międzynarodowych, czy też *sensu largo* konieczności poszerzania wiedzy medycznej zaangażowanej w realizację zadań i osiągania określonych rezultatów systemu opieki zdrowotnej.

Zapożyczenia z profesjolektu medycznego pojawiają się tu także z przyczyn wewnątrzjęzykowych, przede wszystkim zaś z potrzeby oszczędności środków językowych, np.: *leżak* ‘pacjent leżący’, *piguła* ‘pielęgniarka’.

5.5. Funkcja osławiająca realia szpitalne

Kolejną funkcją jest funkcja osławiająca realia szpitalne. Częściowo nakłada się ona na wymienioną wcześniej funkcję ludyczną, a polega ona na tym, że język odgrywa rolę terapeutyczną, pozwala przyzwyczaić użytkowników do trudnych sytuacji szpitalnych. Charakterystyczne dla tej funkcji są przykłady derywatów frazeologicznych o charakterze werbalnym jak *posolić pana* ‘podać pacjentowi roztwór NaCl 10% w iniekcji dożylniej’, *ściągnąć flaki* ‘zdjąć zestaw linii krwi z aparatu do hemodializy po zabiegu’ oraz złożenia np. *skurczybyki* ‘skurcze mięśni podczas zabiegu dializy’. Komponentami wyrazowymi, do których odsyła ten profesjolektizm, są słowa *skurcze* oraz *byki*, połączone za pomocą międzyrostka -y-. *Skurcze* oznaczają zmianę długości lub napięcia mięśnia wywierającą siłę mechaniczną na miejsca przyczepu mięśnia lub wokół narządu otoczonego przez mięsień okrężny, a *byki* to określenie uciążliwości związanej z daną dolegliwością, pojawiającą się u pacjenta podczas zabiegu dializy.

Podobnie jak w poprzednio omawianych funkcjach, w funkcji osławiającej realia szpitalne odnaleźć można także przykłady metafor, np.: *świnia*, przenośne urządzenie do dezynfekcji pomieszczeń metodą zamgławiania’, *spadochroniarz* ‘chory przyjęty z innego oddziału’, *spawarka* ‘sprzęt do elektrokoagulacji’.

5.6. Funkcja ekspresywna (obce wpływy kulturowe)

W rozpatrywanym zbiorze pojawiły się także przykłady zapożyczeń z języka angielskiego,

który w wielu przypadkach nie jest jedynie pośrednikiem, a źródłem zapożyczenia. Respondenci wskazują na to, że takie zapożyczenia są przez nich stosowane, kiedy chcą podnieść poziom wypowiedzi. Pokazuje to też uniwersalność rozpatrywanego profesjolektu – medycy posługują się językiem angielskim, gdyż jest on też współcześnie językiem medycyny. Użycie tych zapożyczeń może być też śladem profesjolektyzacji omawianego języka zawodowego. Przykładami zapożyczeń z języka zawodowego w omawianym profesjolekcie są: *baby blues* ‘depresja poporodowa’, *lifepack* ‘defibrylator’, *goomer* (‘hopless patient’), ‘pacjent w stanie beznadziejnym’, *donor* ‘dawca’.

6. Wnioski

Jak wykazałam powyżej, użytkownicy omawianej odmiany języka wykazują się sporą kreatywnością, przejawiającą się w tworzeniu nowych form językowych. Mają świadomość istnienia leksemów i połączeń wyrazowych charakterystycznych dla ich grupy i tylko przez nią rozumianych. Zdają sobie sprawę z tego, że używane przez nich terminy profesjolektalne służą nazwaniu różnych aspektów związanych z pracą zawodową. Wstępna analiza pokazuje, że jednostki leksykalne najczęściej używane przez polskie pielęgniarki i pielęgniarzy dotyczą charakterystyki pacjenta, leczenia i wyposażenia oddziałów szpitalnych. Słownictwo środowiskowe pielęgniarek i pielęgniarzy nie wykazuje tendencji do samoizolacji. Z moich badań wynika, że pielęgniarki pracujące na różnych oddziałach szpitalnych kontaktują się z innymi pracownikami ochrony zdrowia (lekarzami, ratownikami medycznymi, położnikami), dlatego określenia z jednego profesjolektu medycznego przechodzą do innych profesjolektów medycznych i są ze sobą powiązane.

Profesjolektyzmy pozwalają na skuteczną i ekonomiczną komunikację. Pielęgniarki i pielęgniarze korzystają z nich po to, aby oszczędzać czas na porozumiewanie się z kolegami w miejscu pracy. Słownictwo zawodowe rozpatrywanej grupy pełni także funkcję osławiającą, co jest szczególnie istotne w zawodach medycznych obciążonych kontaktem ze śmiercią, w sytuacjach zagrożenia życia pacjenta. Słownictwo środowiskowe używane jest najczęściej podczas rozmów nieformalnych z kolegami oraz w trakcie czynności zawodowych.

Podstawową funkcją profesjolektów jest nazywanie różnych przedmiotów, zjawisk, stanów itp., a więc nominacja, jednak w pracy pielęgniarek i pielęgniarzy towarzyszą ogromne emocje. Reprezentanci tej grupy zawodowej są często narażeni na duży stres, a posługiwanie się leksyką zawodową umożliwia podejście z dystansem oraz jednoczesnym zrozumieniem i profesjonalizmem do czynności wykonywanych przy pacjencie.

Bibliografia

- Dębska, Grażyna, Małgorzata Pasek, Ewa Wilczek-Rużycka (2014) „Obciążenia psychiczne i wypalenie zawodowe u pielęgniarek pracujących w różnych specjalnościach zawodowych”, *Hygeia Public Health*, 49 (1); 113-119. <http://www.h-ph.pl/pdf/hyg-2014/hyg-2014-1-113.pdf> [dostęp: 28.04.2022].
- Dobek-Ostrowska, Bogusława (2006) *Komunikowanie publiczne i polityczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Grabias, Stanisław (1997) *Język w zachowaniach społecznych*, Wydanie 2. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Grzegorzczkowska, Renata (2011) *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Wydanie 4. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kołodziejczyk, Ewa (2003) „Metafory socjolektalne”. *Studia Językoznawcze*, 2; 147-152.
- Piekot, Tomasz (2008) *Język w grupie społecznej. Wprowadzenie do badań socjolektów*. Wałbrzych: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa.
- Suchodolska, Anna (2015) *Międzynarodowe słownictwo kardiologiczne i kardiochirurgiczne*. Warszawa: Dom Wydawniczy „Elipsa”.
- Wilkoń, Aleksander (1987) *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.